

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה

(ל"ב - כ"ג)

גליון אלף תרנ"ג

בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת פקודי תשל"ג

בתורה"ק אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה וגו' (לה, כא).
וברש"י, המשכן משכן, שני פעמים רמזו למקדש שנתמשכן בשני
חורבנים על עוונותיהן של ישראל. ותמוה טובא דהלא בשעת הדוותא הדוותא

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

בהדרת קודש וברגשי כבוד
משגרים אנו בזה בשם כל הקהל הקדוש
ברכות לראש משביר קדם עטרת ראשנו ותפארתנו

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

לכבוד השמחה במעון קדשו במזלא טבא וגדיא יאה ובשעה טובה ומוצלחת

שמחת נישואי נכדו יקירו פרע"ח הבה"ח המו"מ בתויר"ש

מורינו מאיר נתן נטע שליט"א

בנו של ראש הישיבות הגה"צ מורינו יוסף משה דוב שליט"א

חתן הגה"צ רבי יוסף אשר אנשיל למברגר שליט"א רב דק"ק מאקאווא באלעד

עב"ג הכלה המהוללה תחי'

בת הרה"ג שלהיו"ח רבי אפרים אהרן למברגר שליט"א

בן הגה"צ רבי אברהם יחיאל זצ"ל רב דק"ק מאקאווא בבני-ברק

וחתן כקש"ת אדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א

ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

בקול צהלה ורינה שפתינו תרננה שיהא רעוא מן קדם ה' אוהב צדיקים ית"ש שיהא הזיווג
עולה יפ"ה לקשר של קיימא ולבנין עדי עד, לתפארת השושילתא דדהבא
ובית אבוה"ק, ואך קול ששון וקול שמחה ישמע לעד במעון הקודש, אכיה"ר.

(ב"ר כז, ד) ודיה לצרה בשעתה, ובגמר בנין המשכן היתה שמחה כיום בריאת שמים וארץ (מגילה י, ב) ולמה נקט לשון הרומז על חורבן בית המקדש שיהיה בעוד כמ' מאות שנה.

עוד ברש"י, משכן העדות, עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם. וצריך ביאור למה דייקא כעת במנין נדבות המשכן נצרכו לעדות שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל.

*

נראה לבאר על פי הגמ' (סוטה כב, ב) אמר לה ינאי מלכא לדביתהו, אל תתיראי מן הפרושין ולא ממי שאינן פרושין, אלא מן הצבועין שדומין לפרושין שמעשיהן כמועשה זמרי ומבקשין שכר כפנחס. ויש לדייק בזה שאמר ומבקשין שכר כפנחס, והלא פנחס לא קבל שכרו מבשר ודם שהרי אדרבה השבטים היו מבזים אותו (שם מג, א), אלא הבוכ"ע בעצמו שילם שכרו, ואם כן מה שייד לבקש שכר כפנחס, וכי עולה על דעת אותן הצבועין לרמות כלפי מעלה לעשות כמועשה זמרי ולבקש מהשי"ת שכר כפנחס, והלא כל המעשים והמחשבות גלויים לפניו ית"ש.

ונראה דהנה ישנם בני אדם שיודעים על עצמם דאין הם כהוגן ושהולכים בדרך לא טוב, אך מה יעשו ואי אפשר להם להתגבר תמיד על יצרם ועל חומרם העב, ואוי להם מיצדם שמביא עליהם נסיונות קשים עד שמרגישים עצמם כשכור וחסר דעה וכמי שאינו יכול לעמוד נגדו. ולאחר שהטאו הם מצטערים ומתביישים ומלאי חרטה על כך ולבם נוקפם. אכן באדם כזה יש מעלה יתירה שעכ"פ הוא מכיר שפלות עצמו שלא קרא ולא שנה ולא שימש, ויודע כי יצר לב האדם רע מנעוריו (בראשית ה, כא) מיום עמדו על דעתו.

ועל דבר זה התוודה דוד המלך ע"ה ואמר ברוב ענוותנותו (תהלים נא, ו) לך לבדך הטאתי והרע בעיניך עשיתי, דיש לדייק בזה דמה שאמר והרע בעיניך עשיתי הרי זה נכלל כבר במה שאמר לך לבדך הטאתי, וגם הכהן גדול ביום הכיפורים כשהתוודה אמר רק אנא השם עויתי פשעתי הטאתי לפניך וכו' (וימא לה, ב), ולא הוסיף לומר והרע בעיניך עשיתי. ולהנ"ל יש לומר המכוון בזה, דאין הוא מאותם שמצדיקים עצמם לאחר הטא ואומרים שלא ידעו שאסור לעשותו וכדומה, ובבחי' הכתוב (משלי ה, ב) אכלה ומחתה פיה ואמרה לא פעלתי און, ולאחר שהטאו הם מתהדרים במלבושי חסידות וחושבים דמי ידמה להם, אלא אחר שהטא יודע כי הרע בעיניך עשיתי ומתחרט על כך.

ויבואר ביתר שאת על פי מה שכתב זק"ה ק"ק זי"ע בישמח משה (פרשת נצבים, ד"ה עוד יתבאר אתם) בשם הספה"ק (עי' שלה"ק, חלק עשרה מאמרות, מאמר י) קושיא גדולה וחזקה על עוברי עבירה דלית נגר ובר נגר דיפרקיניה, דהלא כל

יהודי בוודאי מאמין באמונה שלימה שהבורא ית"ש רואה אותו ומשגיח עליו בעינא פקיהא, ואם כן היאך מעיז פניו לחטוא ביודעו שהשי"ת מביט בו ועומד אצלו, והלא אם היה עומד שם איזה אדם ומכל שכן אדם חשוב, בוודאי לא היה חוטא בפניו בשום אופן, ואיך מלאו לבו לחטוא לפני מלך גדול ונורא אשר כל דיירי ארעא כלא חשיבין קמיה. ואם נאמר שאינו מאמין במציאותו ית' וסבור שאינו צופה ומביט, זה קשה מן הראשון דאם כן הוא אפיקורוס וכופר בעיקר האמונה, ומי הוא זה אשר בשם ישראל יכונה שלא ימסור נפשו למיתות קשות כדי שלא יכפור בעיקר. והנה אין ישוב לזה הקושיא רק מה שאמרו חז"ל (פסטה ג, א) דאין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שמות, ובוודאי כוונת חז"ל הוא משום קושיא זו, דבלא רוח שמות אי אפשר לשום בר דעת לעבור עבירה באשר השי"ת משגיח עליו, אלא בהכרח שנכנס בו רוח שמות ועל שומה אין קושיא, עיי"ש דבה"ק.

וזהו שמתוודה ואומר, דאכן לך לבדך חטאתי, אמנם יש ללמד עלי זכות שנכנסה בי רוח שמות, שהרי והרע **בעיניך** עשיתי, דיודע אני שהקב"ה צופה ומביט בעיניו על כל יושבי תבל, ואם כן איך מלאני לבי לחטוא, אלא בהכרח שהנני כחטר דעה וממילא אי אפשר לדון אותי לחובה.

וכן האדם מתוודה (בתפילה בברכת שומע תפילה) **אנא ה' חטאתי עייתי ופשעתי** לפניך מיום היותי על האדמה עד היום הזה, והיינו שהאדם מכיר בחטאיו אשר חטא מיום הוולדו ומבקש רחמים מאת הבורא ית"ש, וכנודע מה שכתב זקנה"ק מצאנו ז"ע בדברי חיים (פרשת תבא, ד"ה בפסוק כי תבא; ועי' שם, שבת שובה, ד"ה בפסוק שובה) וז"ל, וכמו ששמעתי ממורי ז"ל שאמר בשם הקדוש אלקי אדמו"ר מ' אלימלך זצ"ל שצריך לעשות תשובה עד עבירה ראשונה, שבוודאי אין נפש ישראלי עלול ח"ו לחטא, כמאמר זוה"ק (פרשת ויקרא, ח"ג טו, א) נפש כי תחטא, התוה"ק מתמה מאין בא זה, והנה על כרחך הוא מחמת שעבירה גוררת עבירה וכו' ולכן צריך לפשפש עד בוא אל דבר קל למאד וכמעט לא נחשב לגדר שוגג ואונם, וכמו שאמרו עליו זצלה"ה שעשה תשובה ושרף ידיו על אשר ידו הדה על שדי אמו בהיותו יונק וכו' עכלה"ק. ולכן האדם מפשפש בכל מעשיו אשר עשה מיום היותו על האדמה עד היום הזה, ועושה תשובה ומבקש סליחה וכפרה על כל המעשים הרעים שעשה.

*

אמנם כאמור מעלה מיוחדת יש באדם כזה, דאף שהוטא מכל מקום הוא מכיר בחטאו ולבו נשבר בקרבו, אך גרוע ממנו הוא האדם הצבוע שעושה מעשים רעים ועם כל זאת מחשיב עצמו כאברך נכבד וסובר שכל אחד משתעשע ומתכבד בו, וזאת בזמן שאינו לומד ואינו מתפלל כדבעי, וכל דיבורו והתנהגותו אינם כפי הראוי לאדם ירא ה', והתנהגותו היא כאחד הריקים.

כך הוא דרך בני אדם שלא למדו ספר אורחות צדיקים או קב הישר ושאינם יודעים מדרך הבעש"ט הק' וממה שנאמר (דברים ג, יג) את ה' אלקיך תירא, שהם באים לידי טעות ומדמים על עצמם שהם בני עליה רק משום שגדלו בבית ובסביבה של חסידים ואנשי מעשה והצמיחו זקן ופאות, וזאת תחת לעשות השבון הנפש דבר יום ביומו לראות מהו מעמדם ומצבם בעולם. ועל אדם כזה אמרו (מרגניתא דר"מ, והובא בראשית חכמה, שער היראה, פרק יב) אוי למי שהעולם **מטעה** בו, ולא אמרו טועה אלא מטעה, שהעולם גורמים לו בעצמו למעות ולחשוב על עצמו שהוא ירא שמים.

ויבואר הא דשנינו (קנים ג, ו) זקני עם הארץ כל זמן שמזקינין דעתן מטרפת עליהן וכו' אבל זקני תורה אינן כן, אלא כל זמן שמזקינין דעתן מתישבת עליהן וכו', ועמדו בזה (קול הרמ"ז, קנים שם; לקוטי תורה והש"ס להרה"ק מהר"א מוידיתשוב, פרשת בחקותי, עה"פ וידבר ה', ד"ה שמעתי, בשם הרה"ק מלובלין) דהיאך יתכן התואר זקני עם הארץ דסותר מיניה וביה, דהרי התואר זקן מורה על זקן שקנה חכמה (קידושין לב, ב) והלא הוא עם הארץ. אלא דמי שהוא באמת תלמיד חכם ועוסק בתורה ומקיים מצוות ה', הריהו מוסיף לעצמו בכל יום גדרים וסייגים, כי בכל יום שמתעלה בלימוד התורה הוא נוכח יותר ויותר עד כמה חסר לו בידיעת התורה ועד כמה הוא עלול להיכשל בעבירות, אבל מי שהוא עם הארץ אולם מחמת שיודע כמה משניות וקצת עין יעקב הוא מדמה וחושב על עצמו שהוא זקן שקנה חכמה, הוא גרוע מאד ודעתו מטרפת, כיון שבסכלותו הוא סבור שהולך בדרך המלך ואין הוא שם אל לבו לעשות תשובה באמת.

*

זה היה כוחם של תלמידי הבעש"ט הק', אשר מלבד רוח קדשם היו להם עצות ודרכים להכיר בין אמת לשקר ולידע מי הם עובדי ה' האמיתיים ומי יש בהם נשמה מקולקלת.

עובדא הוה בהרה"ק הרבי מלובלין זי"ע שנסע אל רבו רביה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע, ובאמצע הדרך עצר באיזה עיירה וראה שם את רב העיר ומצא הן בעיניו בראותו את אופן תפילתו וכו', והשפיע עליו בדברים שיצטרף עמו בנסיעתו לליוענסק. ובהגיעם לשם נגשו יחדיו אל הקודש, אולם הרבי ר' אלימלך סובב פניו מהם ולא נתן להם שלום, והרבי מלובלין סבר כי אך מקרה הוא, והלך משם וחזר לאחר זמן עם אותו רב, ושוב לא הביט לעכרם.

החל הרבי מלובלין לפשפש במעשיו אולם לא מצא כמה לתלות זאת והבין שהאשמה תלויה באותו רב, והלך משם ולאחר זמן חזר לבדו אל הרבי ר' אלימלך, ואז קבלו בשמחה רבה ובסבר פנים יפות כדרכו תמיד, ושאל אותו מי הוא החוטא שבא עמו מקודם. הרבי מלובלין נחרד מאד מזה ואמר שהוא רב ועובד ה' וכו', ואמר לו הרבי ר' אלימלך שכל עבודתו ותפילתו של אותו רב הוא

מצד הטומאה, ובכל יום הוא נופל יותר ויותר לעמקי הקליפות. הלך הרבי מלובלין זי"ע וסיפר זאת לאותו רב, וכששמע זאת החל לבכות ככי מר ופשט מעליו את האיצימלא דרבנן ורץ אל הרבי ר' אלימלך בבקשה ותחנונים שיתקן את נשמתו ויעלה אותו לצד הקדושה, וכן הוה עד שנתעלה להיות צדיק אמת.

*

זה יורמו במסורה ג' פעמים ואנשי בריש קרא, ואנשי סדום רעים וחטאים (בראשית יג, יג), ואנשי קודש תהיון לי (שמות כב, ל), ואנשי תמיד יבדילו עוברים בארץ (יחזקאל לט, יד). דישנם בני אדם שהם בגדר **ואנשי סדום רעים וחטאים**, אמנם יש בהם מעלה שהם לכל הפחות מכירים בחטאם ואינם מרמים עצמם, אולם גרועים מהם הם אלו הגם כאשר מרבים לחטוא ואינם הולכים בדרך ה', מכל מקום חושבים כי הם בגדר **ואנשי קודש תהיון לי**, ואנשים אלו הם אותם הצבועין שעושיין מעשה זמרי ומבקשים שכר כפנחם, דלא זו בלבד שאינם מתעוררים לעשות תשובה שהרי הם מדמים בלבבם באמת שהם צדיקים עובדי ה' ועושי רצונו, הם עוד מעיזים פניהם לבקש שכר על מעשיהם.

ועל אנשים הללו נתכוון זקה"ק מגארליץ זי"ע שביאר את מאמר הגמרא (עירובין יט, א) רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרין בתשובה, על פי המקובל (זוה"ק, פרשת פנחס, ח"ג רב, ב) דהצדיקים לאחר הסתלקותם מעבירים אותם דרך הגיהנם ואינם זזים משם עד שמניחים להם לקחת עמהם הרבה מנשמות הרשעים ולהעלותם, וכן ידוע על הב"ה זי"ע שארבעים יום קודם פטירתו התחילו לצנן את אש הגיהנם כדי שיוכל לעבור שם, וכשעבר דרך שם הוציא את כל הנשמות שהיו שמה (עי' בעש"ט עה"ת, פרשת אמור, אות 1). ורשעים הללו אשר בעולם הזה דימו על עצמם שהם צדיקים, אזי אף לאחר מותם, כשמוכילים אותם בפתחו של גיהנם לקבל את עונשם, גם אז לא סר גאוותם מהם ובטוחים כמה שמוליכים אותם כדי להעלות נשמות הרשעים, ולכן אינם מתעוררים לעשות תשובה עבדה"ק, וראיתי שכתב כעין זה בערבי נחל (פרשת פנחס, עה"פ ושם איש ישראל).

נמצא דבני אדם אלו מתעוררים להכיר במצבם האמיתי רק אחר שזורקים אותם כבר לשאול תחתית רח"ל, בשונה משאר אנשים מישראל דגם אם הרבו לחטוא מכל מקום כרגע האחרון לפני מותם הם מתעוררים לעשות תשובה. וזהו **ואנשי תמיד יבדילו עוברים בארץ**, דכשעוברים מן הארץ אז יש סימן והיכר להבדיל בין עובדי ה' באמת לאלו שכל מעשיהם מן השפה ולהוין.

*

באופן אחר יבואר המסורה, דמי שעובד את ה' בדרך אמת, אין אצלו חילוק והבדל בעבודת ה' בין יום ללילה, בין פורים ליום הכיפורים ובין שבת זו לשבת אחרת, וכן בין תפילת עלינו לשבח שבכל יום לתפילת ראש השנה, ובין

ברכת אשר יצר לברכת מלך מוחל וסולח של הימים הקדושים, כי תמיד הוא ירא את ה', הן ביושבו בביתו והן כשהוא בין אנשים, וכמו שכתב הרמ"א בתחילת השולחן ערוך (אור"ח א, א) דאין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כשישבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול, ולא דבורו והרחבת פיו כרצונו והוא עם אנשי ביתו וקרוביו, כדבורו במושב המלך, כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו, עומד עליו ורואה במעשיו וכו' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד וכו'.

ולחיפוך מזה הם הרשעים הצבועים דלאו כל העתים שוים אצלם למוכה, והם בגדר איש עתי (ויקרא טז, כא) אשר מובא בזוה"ק (פרשת אחרי, ח"ג סג, ב) שלא היה אדם הגון, ואדם כזה עובד את ה' רק בזמנים ועתים הנראים לו. ומאדם שכמותו צריכים לברוח ולהתרחק, כי הוא מן החיצונים ואין כוונתו לקיים באמת רצון ה' אלא להרבות לו כבוד וממון, וגם כשכבר לומד קצת תורה הוא בגדר ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי ותשא בריתי עלי פיך (תהלים נ, טז), שכל מעשיו ודיבוריו הם מן השפה ולחוץ, וכהמשך הפסוקים (שם, כא) אלה עשית וההרשתי דמית היות אהיה כמון אוכיחך ואערכה לעיניך, דכל אשר אלה עשית, הרי זה בגדר וההרשתי וכאילו לא עשית ולא אמרת כלום, ועם כל זאת בסכלותך דמית היות אהיה כמון, שאתה יחד עם הבוכ"ע, ועל כך אוכיחך ואערכה לעיניך.

וזהו הרמז במסורה, דהדרך לידע החילוק בין אלו שהם בגדר ואנשי סדום רעים והטאים, וכנ"ל שעל כל פנים הם מכירים בחטאם, לבין אלו אשר אף שמרבים לעשות מעשים רעים הם מדמים כי ואנשי קודש תהיון לי, הוא על ידי ואנשי תמיד יבדילו, לראות אם הם עובדים את ה' תמיד ואין אצלם שום הבדל בין זמן לזמן ובין מקום למקום, אלא תמיד יראת ה' על פניהם לבלתי יחטאו, דאז רגלים לדבר שהם יראי ה' באמת, מה שאין כן אלו שעובדים את ה' רק מזמן לזמן שעליהם כתב הרמב"ם (הלכות תשובה ז, ז) דגם כשעושיין מצוה מורפיין אותה להם בפניו.

*

חז"ל אמרו (מגילה ז, ב) מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המון לברוך מרדכי, וזהו פליאה נשגבה שהרי כל יהודי גם אם משתכר כלום יודע מה בין המון למרדכי, וצריך ביאור הרמז בזה.

ואפשר לומר דהנה כשמגיעים ימי הפורים מתעוררים בני אדם לעשות תשובה, כי ימים אלו המה ימי תשובה ובפרט בשנה מעוברת, כנודע מהרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע שרמז זאת בכתוב (בראשית מג, י) כי לולא התממהנהנו כי עתה שבנו זה פעמים, לולא אתיות אלול, וכאשר התממהנהנו ולא עשינו תשובה בחודש אלול, אזי כי עתה שבנו, אנו יכולים להשלים התשובה, כאשר זה פעמיים, בזמן שחודש אדר שהוא חודש י"ב כמנין ז"ה הוא פעמיים.

וייש לנו להתכונן במעשה המגילה, דמצינו בעת סעודת אסתר (אסתר ז, ג-ה) ותען אסתר המלכה ותאמר אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המלך טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי, כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרוג ולאבד וגו', ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן וגו'. הנה דברי אחשורוש הם פלא, וכי לא ידע מי זה שגזר הגזירה שנכתבה ונחתמה בטבעת המלך בעצמו, ומה זה ששאל מי הוא זה ואי זה הוא. ואכן אמרו חז"ל (מגילה טו, א) שהיתה מוחוזה כלפי אחשורוש ובה מלאך וסתר ידה כלפי המון. כן יש לבאר המשך המקראות (אסתר שם, ח) והמלך שב מוגנת הביתן אל בית משתה היין והמון נופל על המטה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית הדבר יצא מפי המלך לפני המון חפו.

ונראה דמצינו בהמון הרשע שאמר (שם ג, ח) ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים בכל מדינות מלכותך ודתיים שונות מכל עם ואת דתי המלך אינם עושים ולמלך אין שוה להניחם. המון בדבריו נתכוון לקטרג כלפי מעלה על בני ישראל (עיי' רקאנטי, פרשת ויצא, עה"פ ויהי כאשר ראה, בשם אנדה; אהל יעקב, פרשת תצוה, יריעות אהל, בשם מדרש; דברים אהדים להחיד"א, דרוש יז, ד"ה אמנם כפל) שישנו עם אחד, רצ"ל שכל בני ישראל הם שווים במדרגתם השפילה ואין ביניהם צדיקים כלל, והגם כי ודתיים שונות מכל עם והם מקיימים איזה מצוות, מכל מקום ואת דתי המלך אינם עושים, רצ"ל שאין כוונתם לקיים מצוות ה' באמת, וכל מעשיהם בלי אהבת ויראת ה' ובלי דעת תורה אלא בצביעות, ולכן ולמלך אין שוה להניחם.

והמשיך המון ואמר (שם, ט) אם על המלך טוב יכתב, רצ"ל דגם אם כבר נכתב טוב אצל המלך על בני ישראל מחמת כמה מצוות שקיימו, מכל מקום צריכים לאבדם, כי לא קיימו מצוות הללו באופן הראוי מתוך יראת ה' אלא כצבועין המבקשין שכר כפנחם.

ונתעורר אז קטרוג גדול על בני ישראל, ובפרט כשהמשיך המון ואמר (שם), ועשרת אלפים כבר כסף אשקול על ידי עושי המלאכה להביא אל גנזי המלך, דכוונתו היתה לקטרג על מצות צדקה שמקיימים בני ישראל, ולטעון דגם הגויים מחלקים צדקה לנזקקים ולאומות עניות. ובאותו זמן שמים וארץ רעדו מגודל הקטרוג שלא היתה כזאת מיום היות יהודה לגוי, כי הקטרוג הל גם על עובדי ה' בטענה שכל עבודתם אינה אמיתית מתוך יראת ה' אלא מן השפה ולחוץ, ובזמן כזה לא היה אף מלאך מליץ אחד ללמד זכות על בני ישראל.

אמנם על הקטרוג הזה דייקא היתה השאלה מי הוא זה ואי זה הוא אשר מלאו לבו לעשות כן, כי איך אפשר לטעון כך על ישראל קדושים ולומר דאין גם אחד מהם שמקיים מצוות באמת. ועל פי פשטות יש לומר שאמר הקב"ה דגם אם אכן אינם מקיימים מצוות כדבעי מכל מקום אין לגזור עליהם כליה, ועל פי מה שכתב בנועם אלימלך (פרשת שמיני, ד"ה איי זאת החיה) לבאר הגמ' (כבא מציעא סא, ב),

אלמלא לא העליתי את ישראל אלא בשביל שאינם מטמאין בשרצים וכו' וז"ל, דאיתא במדרש (ע"י ירושלמי ברכות, פרק ט, הלכה ב) שאלו המלאכים את הקב"ה למה ברא השרצים, והשיב להם השם יתברך, מפני הקטרוג, אם יבוא לקטרג על ישראל הלילה שהוטאים לפניו ואין צורך בהם, אז משיב לו השם יתברך, הלא השרצים אין צורך בהם כלל, ואף על פי כן בראתים וכו'. זהו שאמר המעלה כו', כלומר לאיזה סיבה וזכות מעלה את כללות ישראל מהטאותיהם וכו' אלא שאין מטמאין בשרצים, פירוש הלא ישראל אין אוכלים השרצים ונמצא אין צורך כלל בבריאתם, כיון שישראל אין אוכלין מהם, ואף על פי כן בראתים כדברי מדרש הנ"ל, ממילא אין כח להמקטרג לקטרג עליהם עכ"ל"ק. וכן בני ישראל אף אם אינם מקיימים מצוות ה' מכל מקום צריכים לחיות ולהתקיים בעולם.

אמנם ביתר שאת יש לומר שהקב"ה המליץ על בני ישראל דבוודאי כוונתם לשם שמים בקיום מצוותיהם ואינם חוטאים להכעיס, ולכן אמר הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, רצ"ל דאין הם בגדר יודעים את רבונם ומתכוונים למרוד בו (ע"י ספרא, פרשת בחקותי, פרשה ב), וגם כשהוטאים ועוברים עבירה אינם עושים זאת בשמחה ובחוצפא כדרך שעשה מיטום הרשע בעזותו עמי בבית, היינו בתוככי בית המקדש (גיטין נו, ב). וכאשר יצאה מליצה זו מפי המלך מיד נתעוררה הישועה ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה (אסתר ג, ט).

*

לכן תקנו לבסומי כפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, כי ביום הפורים כשהאדם מתבונן בהגורם לגזירה, הוא עושה השבון הנפש לראות ולבדוק את עצמו ואת מדרגתו האם הוא בגדר ברוך מרדכי, או שמא אף שהוא מקיים מצוות מכל מקום הוא בכלל ארור המן רח"ל, והוא בוכה ומתוודה גם על המצוות שקיים שלא היו כדבעי, וכגון שהברכות שבירך לא היו כהוגן וככוונה ושכל תפילותיו היו עם מחשבות זרות, וביותר על עון ביטול תורה, וכך הוא מתבונן בכל אבריו ומוצא בהם חסרונות ופגמים עד שבקושי הוא מסוגל להוציא מפיו את ברכת שלא עשני גוי מרוב בושה כלפי שמיא.

וכך מתהלך האדם בשברון לב מבלי לידע אם הוא ברוך מרדכי או ארור המן, וע"ד דמצינו (ע"י ברכות כה, ב) אצל התנא רבי יוחנן בן זכאי שאמר בבכיה לפני פטירתו שיש לפניו שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גיהנם ואינו יודע באיזו יוליכו אותו. ואם כך אמר התנא האלוקי רבי יוחנן בן זכאי, מה נעני אנן אבתריה. וכאשר האדם שותה ומשתכר כפורים לקיים את הלבסומי, הוא מעלה על לבו כמה פעמים נשתמה ונכנסה בו רוח שמות והטא לפני ה' בהיותו בבחי' שכורת ולא מייץ (ישעיה נא, כא).

*

ענין זה יורמוז במסורה שהובא בכעל הטורים בפסוק (בראשית י, ט) על כן יאמר כנמרוד גבור ציד לפני ה', ג' פעמים יאמר, הכא על כן יאמר וגו', ואידך (במדבר כא, יד) על כן יאמר בספר מלחמות ה', ואידך (תהלים פו, ה) ולציון יאמר איש ואיש יולד בה. דיש מי שחושב על עצמו שהוא בגדר **על כן יאמר בספר מלחמות ה'**, שהוא לוחם מלחמות ה' מחמת שהוא יושב באוהלה של תורה, אבל באמת הוא בכלל **על כן יאמר כנמרוד גבור ציד**, והוא מורד במלכות שמים. והסימן להכיר בין צדיק אמת לצבוע הוא **ולציון יאמר איש ואיש יולד בה**, ציון רומז על הלומד תורה בקדושה, כי ציון בגימטריא יוס"ף ומורה על בחינת יוסף צדיק יסוד עולם, וגם רומז על תורה כי **מציון תצא תורה** (ישעיה ב, ג), ועוד דציון ע"ה"כ עולה כמנין זק"ן, ומורה על זקן שקנה חכמה (קידושין לב, ב) בחכמת התורה, וזאת כי העוסק בתורה זוכה להתנהג בקדושה דאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה (רמב"ם, הלכות איסורי ביאה כב, כא).

ובענין הזה של לימוד התורה בקדושה רואים את החילוק בין איש לאיש, אם הוא מצד האמת או שלומד בצביעות, דכשלומד תורה באופן הראוי הריהו זוכה לקיים מצוות באמת ולעשות רצון ה', כי הוא זוכה לדביקות בהשי"ת ועדה"כ (איוב לג, לג) ואאלפך חכמה, דעל ידי חכמת התורה זוכים לדביקות באלופו של עולם, וממילא הוא יכול לילך בדרך האמת להיות לוחם מלחמות ה' ולא מן השפה ולהוץ.

*

באופן אחר יבואר המסורה, ובהקדם הא דמצינו אצל יעקב ועשו (בראשית כה, כו-לב) ויגדלו הנערים והיה עשו איש יודע ציד איש שדה ויעקב איש תם וישוב אהלים וגו', ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף, ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה כי עיף אנכי וגו' הנה אנכי הולך למות וגו'. והיינו דיעקב אבינו היה די לו במעט עדשים, כי כל סיבת אכילתו היה להוסיף כח שיוכל לעסוק בתורה יותר ויותר, להיפוך מעשו הרשע שנזקק לבשר תאווה ולשם כך הסתובב במקומות סכנה בין חיות ובהמות כדי להשיג תאוותיו ולצוד בעלי חיים, וגם כאשר הרגיש שהוא עומד למות היה כל מבוקשו לאכול.

ובעוה"ר כמה בני אדם ישנם שהולכים בדרך רעה זו ובנפשם יביאו לחמם ומכניסים עצמם לסכנה בשביל להרבות ממון ורכוש, וזאת תחת להתבונן דהאדם יסודו מעפר וסופו לעפר, ומה לו לעמול כל כך על המחיה ועל הכלכלה, ומה בכך אם יאכל מעשב הארץ או לחם ישן שנאפה מלפני שבוע או ב' שבועות וישתה מים פשוטים, ולמה לו להכניס עצמו לסכנה בשביל תאות אכילה.

תמיד ידעו על בני אדם שעמלו רבות בשביל לזכות לחיים נצחיים בעולם הבא, אבל מעולם לא שמענו על מי שמוסר נפשו בשביל תענוגי עולם הזה שעל ידה עלול לבסוף לאבד ב' עולמות, דזהו דרכו של עשו הרשע כנ"ל, ולהיפוך

מיעקב אבינו שלא יצא מפתח האוהל ואף לא רצה מתחילה לילך לקבל הברכות מיצחק אביו, וגם אותו יום ששב לביתו לבשל נזיד עדשים היה יום שמת בו אברהם אבינו ובישל יעקב עדשים להברות את האבל (רש"י שם, ל), אבל מלבד זאת לא רצה ולא בקש כלום והיה די לו בלחם שמצא בבית אביו. רק עשו הרשע לא הסתפק ברוב עושרו של יצחק (ע"י ב"ר סד, ז) ונפשו לא ידעה שבעה ותמיד השתוקק עוד ועוד, ולשם כך יצא השדה לצוד בהמות ממאות אשר לא היו בבית אביו, ולעבוד בהרבו ובקשתו.

וטומאה זו מלפפת את האדם ומשדלתו להיות להוט אחר אכילה וממון בלי סוף, עד שאין לו זמן לנח ולהתבונן למה הוא עמל ולמי הוא עמל, ומענתו בפיו שהוא עובד ועמל עבור בניו אחריו, אולם הלא גם בניו הולכים בדרכו ואף הם מוסרים נפשם להרבות הון ומענתם בפיחם שעושים זאת עבור בניהם שלהם, וכן הלאה דור אחר דור, ומה יהא הסוף והתכלית, ולמה לא יקיים מאמרם ז"ל (אבות ג, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

ויורמז במסורה, **על בן ואמר בספר מלחמות ה'**, מורה על אלו שהולכים בדרכו של יעקב אבינו יושב אוהלים ואף הם לומדים בספר תורת ה' ולוחמים מלחמתה של תורה, זה אוסר וזה מתיר, וכמאמרם ז"ל (קידושין ג, ב) אפילו האב ובנו הרב ותלמידו שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה ואינם זוים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה וכו'. ולעומת זה יש אלו שבבחי' **על בן ואמר כנמרוד גבור ציד לפני ה'**, שהם כעשו איש יודע ציד וכל כולו שקוע ברדיפה אחר ממון ופרנסה, ועוד חושב בלבו שהוא לפני ה', שהרי צריך לממון רב כדי שיוכל לפרנס את ילדיו ולהחמיר במצוות וכגון שיהיה לו בית קירור מיוחד לחלב ומיוחד לבשר וכדומה.

ובא הכתוב השלישי, **ולציון ואמר איש ואיש יולד בה**, ציון רומז לתורה כנ"ל, וכן הוא בגמ' (ברכות ה, א) אמר רב חסדא מאי דכתיב (תהלים פו, ב) אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, אוהב ה' שערים המצויינים בהלכה וכו'. והיינו דעיקר הכל הוא לימוד התורה בלבד, ולא להיות מאלו שאומרים מזה ומזה אל תנח ירך ושצריכים למסור נפש גם עבור ריבוי ממון ופרנסה.

ואמר הכתוב **איש ואיש יולד בה**, לומר דאם ילך בדרך זו של לימוד התורה, לא יחשוש שלא תהיה לו פרנסה ח"ו, כי הקב"ה עוזר לאלו שדבקים בו ובתורתו, ואם יהיה איש בלימוד התורה ויעסוק בספר מלחמות ה', יהיה גם איש וגבר כגוברין בפרנסה, עוד יותר מנמרוד ועשו הרשעים, דהעוסק בתורה זוכה לדברים הרבה והתורה מגדלתו ומרוממתו (אבות ג, א), וצדיקים רק תחילתן יסורים אבל סופן שלום (ע"י ב"ר סד, ד), וכל המקיים את התורה מעוני סופה לקיימה מעושר

(אבות, ד, ט), וכמאמרם ז"ל (שם ג, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וכו'. ועל האדם לידע דנאמן הוא בעל מלאכתו שישלם לו שכר פעולתו (שם ב, יד).

*

מצינו בעת שהוכיח ירמיהו הנביא את האנשים אשר נשותיהם היו מקטרים לעבודה זרה של כוכבי השמים, שהשיבו לו (ירמיהו מד, טז-יח) הדבר אשר דברת אלינו בשם ה' איננו שומעים אליך, כי עשה נעשה את כל הדבר אשר יצא מפינו לקטר למלכת השמים והסוך לה נסכים כאשר עשינו אנהנו ואבותינו מלכינו ושרינו בערי יהודה ובחוצות ירושלים ונשבוע לחם ונהיה טובים ורעה לא ראינו, ומן אז חדלנו לקטר למלכת השמים והסך לה נסכים חסרנו כל ובחרב וברעב תמנו. והיינו שהם באו בטענה דכל זמן שעבדו עבודה זרה היה להם שובע ושפע, ורק כאשר חדלו לעבוד עבודה זרה נחסרו את כל הטובה וכו' עליהם הרעב.

ובאמת דזהו דרך הטומאה שבכל דור ודור, ולכל עבודה זרה יש שם משלו כמו פעור ובעל וכדומה, ועיקר העבודה זרה בזמננו הוא היצר הרע של תאות בצע כסף, וכאותם האנשים שסברו דעל ידי העבודה זרה יש להם פרנסה ושפע, וזה העביר אותם על דעתם.

ועיקר התאוה לבצע כסף מצוי אצל הנשים, ומצינו (ביצה לב, ב) שלשה חייהן אינם חיים ואלו הן וכו' ומי שאשתו מושלת עליו, דדרך הרבה נשים לבקש תמיד בגדים ותכשיטים חדשים ודירה חדשה וכו' מבלי לשים על לב דלאחר מאה ועשרים יהא לכל אחד ד' אמות בלבד, ואילו כעת הפצים בדירות גדולות. ולכן הנשים דייקא היו מקטרות למלכת השמים כיון שסברו דמותר לעבוד עבודה זרה בשביל שיחיה להן פרנסה ושפע, וכעין שאמר שבואל בן גרשם (בבא בתרא קי, א) לעולם ישכיר אדם עצמו לעבודה זרה ואל יצטרך לבריות.

רואים בחוש את הירידה שנגרם לאדם על ידי תאות הממון, וכאמור דזהו בגדר עבודה זרה, וכיון שאדם פורש מן התורה הולך ומדבק בעבודת כוכבים (רש"י, דברים יא, טז) ועל ידי זה יורד מטה מטה ובבחי' הכתוב (הושע ב, י) וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל. וזאת תחת לידע דכסף הוא מלשון אכסופי, והיינו בושה, כי בושה היא לשעבד את המה לכסף טמא אשר אבותינו הקדושים היו שורפים או משליכים לבית הכסא, ולא היו מחזיקים זאת בבית כמוכא באגרת הקודש (הנדפס בסוף ספר נעים אלימלך) על רביה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע ושאר צדיקים, שמעולם לא לן אצלם ממון בקופסא אפילו לילה אחת אלא היו מוציאים אותם לצורך עניי ישראל עיי"ש. ועל האדם להרגיש דאם יש לו ממון הרבה אזי חייז אינם חיים וכל ימיו צער ומכאובים.

*

בהאמור יבואר הא דהדור קבלו בני ישראל את התורה דייקא בימי אחשורוש (שבת פה, א), כי הם ראו מה עלה לו להמנן הרשע מרוב עשרו, שהיה מוכן להוציא עשרת אלפים ככר כסף עבור שגנון שעלה לרנע על לבו מחמת שמרדכי לא השתחוה לו, וברגע אחד התהפך עליו הגלגל ותלו אותו על העץ ולא הואיל לו הון ביום עברת. ובתוס' (מגילה יג, ב ד"ה הכסף) כתבו דהכסף עולה כמנין העץ, ורומז על כך שבהריגת ותליית המנן על העץ נגרם שבני ישראל ישליכו את קליפת ורדיפת הממונן בראותם את הנזק הנגרם מזה.

ולעומת המנן היה מרדכי היהודי מיושבי שער המלך כי לא חיפש עושר ושררה, וכאשר העבירו אליו את ביתו הגדול של המנן לא ידע מה לעשות שם כי זה היה נגד טבעו ומהותו כשונא בצע. וכן כאשר הרכיבו המנן ברחוב העיר היה זה נגד רצונו כי התרחק מכל ענין של כבוד ורחבות.

ודייקא אז קיימו וקבלו בני ישראל את התורה, כי למדו מזה לעזוב את העבודה זרה של ממונן וממילא שוב נתדבקו בלימוד התורה. וכן קבלו על עצמם משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים (אסתר ט, כב), כי עד כה היה בהם מדת קמצנות ושמרו רכושם לעצמם כדי להרבות הונם יותר ויותר, אולם כעת שראו דאין שום תועלת לריבוי הממונן החלו לפזר ממונם לאחריים. והמחבר כתב (אורה חיים תרצד, א) דיש מקומות שנותנים גם לנכרים, והסיבה לזה כי בני אדם מואסים כל כך בממונן, עד שנותנים זאת לכל הפושט ידו.

לכן חודש אדר הוא זמן תשובה וכנ"ל מהרה"ק מבעלזא זי"ע, כי גם אם האדם עושה תשובה ביום כיפור עדיין יתכן שישאר בו מקליפת תאות ממונן ואז ממילא יגורר שוב לחטאים, אבל בחודש אדר ובימי הפורים כשנוכח בגודל הנזק הנגרם על ידי העשירות הריהו מואם בכסף בתכלית המיאוס ורוחץ את ידיו לאחר שנוגע בכסף כמי שנוגע בדבר טמא, וכיון שפורש אז ממומאת הממונן לכן יש בכוחו לעשות תשובה באמת.

וידוע מספרים הקדושים (עיי' יערות דבש, חלק א, דרוש ה; קדושת לוי, קדושה ראשונה לפורים, ד"ה ומעתה יתלהב; מאור ושמש, רמזי פורים, ד"ה והנראה בזה) על פי המובא בתיקוני זוהר (תיקון כא, דף נו, ב), דפורים הוא יום סליחה וכפרה כיום כיפור, ואתנה בה סימנא יום **כפורים** היינו בכ"ף הדמיון שעיצומו של יום הכיפורים הוא בדומה לפורים. ולהנ"ל יש לומר דהנה יום הכיפורים אינו מכפר עד שירצה את חברו (וימא פה, ב) ורוב עבירות שבין אדם לחברו הם בעניני ממונות, אבל אם יקדש האדם את עצמו ביום הפורים להתרחק מתאות ממונן ולהיות שונא ממונו בדין (עיי' רש"י, שמות יח, כא), אז יוכל לבוא ליום כיפור כשהוא נקי מכל הטא שבין אדם לחברו וכך יזכה לכפרה.

*

על דור המדבר מצינו במדרש (תנחומא, פרשתו, אות ז), וידבר העם באלקים ובמשה (במדבר כא, ה), אמר משה, יודע אני שישראל רוגנים הם, הריני עושה להם חשבון מכל מלאכת המשכן, התחיל לעשות חשבון עמהם, אלה פקודי המשכן, והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר לזהב ולכסף ולנחושת וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות ויהי מאת ככר הכסף לצקת ונחשת התנופה שבעים ככר, עם שהוא עושה חשבון והולך על כל דבר ודבר שעשויו כסדר בתוך המשכן שכח אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל שעשה מהן ווין לעמודין ולא היו נראין, התחיל עומד תמה ואומר עכשיו ימצאו ידיהם של ישראל עלי לומר שאני נמלתי אותם והוא חוזר לבוא על כל מלאכה ומלאכה, מיד האיר הקב"ה את עיניו ותלה עיניו וראה שהיו עשויין ווין לעמודים, התחיל להשיב להם בקול רם ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים לעמודים, באותה שעה נתפייסו ישראל וכו', ומשה נתן חשבון מפני ששמע ליצני הדור שהיו משיחין אחריו שנאמר (שמות לג, ה) והיה כצאת משה וגו' והביטו אחרי משה, ומה היו אומרים וכו' אדם שנתמנה על מלאכת המשכן על ככרי כסף ועל ככרי זהב שאין לו חקר ולא משקל ולא מנין מה אתה רוצה שלא יהיה עשיר, כששמע כן אמר חייכם משנגמרה מלאכת המשכן אני נותן להם חשבון, כיון שנגמרה אמר להם אלה פקודי המשכן עכ"ל. והענין הוא פלא גדול שיהיו מבני ישראל שיחשדו במשה רבינו שיטול לעצמו מנדבת המשכן.

אלא דמצינו בשעת קריעת ים סוף (שם, טו, כב) וַיַּסַּע מֹשֶׁה אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּם סוּף וגו', וברש"י מהמכילתא (פרשת בשלה, ויסע משה, א) שהסיען בעל כרחם שעטרו מצרים סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף ואבנים טובות והיו ישראל מוצאין אותן בים וגדולה היתה ביות הים מביות מצרים וכו' לפיכך הוצרך להסיען בעל כרחם עיי"ש, והדבר משולל הבנה ובלתי מושג, דבני ישראל הקדושים אשר עין בעין ראו ניסים ונפלאות שעשה להם הקב"ה במצרים ובים, היאך אירע להם שלא רצו לילך משם בשעה שמושה רבינו ועמודי האש והענן עומדים לפניהם ולילה כיום יאיר, ואחר שכבר היו שבעים כל טוב מביות מצרים עוד התאוו תאוה לביות הים, אתמהא.

ובהכרח שבאותו זמן היו להוטים אחר ממון, וכבר אמר שלמה המלך ע"ה (קהלת ה, ט) אוהב כסף לא ישבע כסף, ומי שהוא להוט אחר הממון אינו יכול לפרוש ממנו גם כשיש לו ממון הרבה, ותמיד יהיו מחשבותיו נתונים לצבור הון ועושר, וגם בשבת וכיום טוב ובאמצע תפילת שמונה עשרה ובקריאת שמע מוחו שקוע בעיניו ממונו ונכסיו, וזאת תחת להיות שאנן ובטוח על אבינו שבשמים שיתן לו לחם לאכול ובגד ללבוש ולמה לו לעבוד בקושי ובטורח.

וידוע מספרים הקדושים (ספר החיים, חלק ב, פרק ה; פני דוד להידי"א, הפטרת יום ב' דשבועות, ד"ה בועם; ועי' בעשי"ט עה"ת, פרשת יתרו, אות יח-יט) עה"פ (הבקוק ג, יב) בועם תצעד ארץ, זע"ם ר"ת זנות עבודה זרה מימון, דשלא אלו הם שורש ומקור

כל הטומאות, והם מתחלקים לפי שנות העולם, שבשני אלפים הראשונים היה בעיקר הטא זנות, ומזמן אברהם אבינו שהתחיל שני אלפים האמצעיים (ע"י עבודה זרה מ, א) היה שולט בעיקר יצרא דעבודה זרה, ובשני אלפים האחרונים עיקר היצר הוא יצרא דמזון. וזהו בזע"ם תצעד ארץ, שהארץ צועדת והולכת באלו השלש עבירות זנות עבודה זרה ומזון, וימות העולם מתחלקים בהם, וכעת שולט ביותר יצרא דמזון עיי"ש.

ועל האדם לידע שמבני עניים תצא תורה (נדרים פא, א), ומעט מאד זוכים לתורה וגדולה במקום אחד כי לאו כל אדם זוכה לשתי שולחנות (ברכות ה, ב), ולכן אם רוצה לזכות בבנים הגונים בעלי תורה ובעלי חכמה, צריך הוא להתרחק מן העשירות, ולבקש מהשי"ת דמוטב לו להיות עני ובלבד שיזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות.

ויורמזו בלשון הפיוט (זמר בבואו מאדום) צור שהשלום שלו ישים עלינו ברכה ושלום משמאל ומימין על ישראל שלום, רומז על התורה הקדושה אשר אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד (משלי ג, מז), אמנם רצוננו בעושר וכבוד הוא רק באופן של ויזכו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, אבל אם ריבוי המזון יגרום שאחד מהבנים יעזוב את הגמרא אין שום חשיבות לכל המזון, שהרי כבר אמרו חז"ל (פסחים מט, א) לעולם ימכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם, ומכל שכן שצריך להפקיר כל אשר לו עבור בנים תלמידי חכמים.

בן הכתוב אומר (משלי ל, ה) ראש ועושר אל תתן לי, ראש היינו דלות ועניות, ואין זה ראוי לבקש עשירות מחמת שזה גורם להיות עני בדעה, ותחת זאת יש לבקש שיהא בגדר בדעת הדרים ימלאו (שם כד, ד), וכן הכתוב אומר (קהלת ה, יא) מתוקה שנת העובד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון. ובעוונותינו הרבים ישנם קטני דעת שכל רצונם להרבות כסף וזהב ומוזה כל שמחתם.

ובין שכאמור בני ישראל בצאתם ממצרים היו להוטים אחר מזון ולא היה די להם ביות מצרים והשתוקקו גם לביזות הים, לכן גם במדבר נכספו מאד לעשירות ולמזון, ומטעם זה היה משה רבינו מונה את נדבת המשכן, דזה מוכיח שלמזון היה חשיבות אצלם, להיפוך מימי שלמה המלך אשר כסף וזהב לא נחשב בימיו למאומה (מלכים א, י, כא), כי אז היה הדעת אצל בני ישראל בשלימות ולכן לא התאוו למזון ולא היה נחשב לכלום.

ורבי המזון גם הביא אותם לחטא העגל, וכמאמר הכתוב (חושע ב, י) וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל, וכאמור לעיל דגם בימי ירמיהו עבדו למלכת השמים מחמת התאוה לבצע כסף ודין גרמא להורבין בית המקדש, ואם היו מבטלין יצרא דמזון לא היה נחרב הבית.

וזהו שאמר הכתוב, אלה פקודי המשכן, שמשנה רבינו פקד ומנה את נדבת המשכן מחמת שראה את בני ישראל חושדין בו שלוקח לעצמו, וכל הפוסל במומו פוסל (קידושין ע, א), ובהכרח שהם לקויים במדה זו של רדיפה אחר ממון, ולכן רמו כאן למקדש שנתמשכן בשני הורבנין על עוונותיהן של ישראל, דכאמור הכל בסביבת מדה מוגנה זו.

*

עוד יש לומר באופן אחר לטובה, דמצינו בחטא העגל שהביאו האנשים את הנזמים (שמות לב, ג) אבל הנשים לא השתתפו בזה (במדבר כא, י), מה שאין כן בנדבת המשכן מצינו (שמות לה, כב) ויבואו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו חח ונזם ומבעת וכמוז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב לה'. וזאת כי אחר שראו בני ישראל מה עולל להם תאות הממון שהביא אותם לחטא העגל כנ"ל, קבלו על עצמם לעזוב דרך רעה זו, ובנדבת המשכן שהיה לאחר חטא העגל (עי' רש"י, שם לא, יח) הביאו האנשים והנשים את כל אשר להם עבור המשכן, עד אשר העבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש (שם לו, ו).

וכיון שאמר הכתוב **אלה פקודי המשכן**, שהקב"ה צוה למנות את נדבות המשכן, שמא תעלה על דעתך שהטעם הוא מחמת שהיה בהם תאות בצע כסף וכנ"ל, לכן כתב **משכן העדות**, ופירש"י עדות לישראל שויתר להם הקדוש ברוך הוא על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם, וזאת כי כשראו בני ישראל מה עולל להם תאות הממון השכילו לעזוב את אלילי כספם וזהבם והביאו כולם נדבתם למשכן, וכך זכו להשראת השכינה ונתקיים בהם ככל מקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך (שם כ, כא), ועל ידי זה זכו גם לעושר וכבוד מן השמים אף שלא השתוקקו לזה, וע"ד כל הבורח מן הכבוד הכבוד רודף אחריו (עי' מדרש תנחומא, פרשת ויקרא, אות ג).

הנה באים ימי הפורים ובשבוע זו חלים ימי י"א וי"ב, והימים האלה נזכרים ונעשים (אסתר ט, כח), ועלינו לקבל על עצמנו בתוכיות הלב עול תורה ועול מלכות שמים, וכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ (אבות ג, ה), היינו דכיון שמקבל עליו עול תורה ואינו רודף אחר ממון הקב"ה מרחם עליו שלא יהיה עליו עול דרך ארץ.

יעזור השי"ת לכל בני ישראל די בכל אתר ואתר, ויפתח שערי חסד ושמהה, וישפיע לבני ישראל בני חיי ומזוני רויחי, עוצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו אל (ישעיה ה, ט), וישפיע לנו ישועות ברוחניות ובגשמיות עד שיכלו שפתותינו מלומר די, וניגאל גאולת עולם במהרה בימינו אמן.

בשולחן המהור ליל ש"ק פרשת פקודי תש"ל

בהפטרות הפרשה (מלכים א' ה, יח-יט) ויאמר ה' אל דוד אבי יען אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי הטיבות כי היה עם לבבך, רק אתה לא תבנה הבית כי אם בנך היוצא מחלצידך הוא יבנה הבית לשמי. יש לבאר אומרו יען אשר היה וגו' דמה הטעם מזה להמשך אומרו אתה לא תבנה וגו'.

נראה לומר דהנה עיקר שכרו של עובד ה' אמיתי הוא בזה שעל ידו נתרבה כבוד שמים בעולם כשהוא משאיר אחריו בנים עובדי השי"ת, ובה עיקר שמחתו כשעלתה בידו להשאיר כאן בעולם השפל בנים שעושים רצון השי"ת. וזוכה לכך באם הוא עצמו כל כוונתו לעשות רצון השי"ת באמת בלי שום פניות וכוונות זרות רק לעשות נחת רוח לבוכ"ע. וכן הכתוב אומר (משלי כ, י) **מתהלך בתומו צדיק שמחשבתו תמימה לשם שמים, או אשרי בניו אחריו שהולכים אחריו בדרכו הקדושה.**

בזה יפורש במאמר הכתוב (דברים ג, יב) והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמרתם ועשיתם אותם ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, ועמדו המפרשים דאם שומרים ועושים משפטי ה' הלא ראויים לברכה בזכות עצמם ומה צורך איפוא בהזכרת זכות אבות וקיום הברית והחסד בגלל שנשבע לאבותינו. ולהאמור יבואר שכוונת הכתוב ללמדנו דעת, שעצם הדבר שאנו שומרים ומקיימים מצוות ה' הוא רק בזכות אבותינו הקדושים, שבשכר עבודתם השלימה זכו שבניהם אחריהם יעשו רצון ה', ולולי זכות אבות העומדת לנו לא היה בכוחנו לשמור ולעשות.

זהו אומרו יען אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי דייקא, היינו שכל כוונתך לשם שמים לעשות נחת רוח לבוכ"ע, **הטיבות כי היה עם לבבך** שכל מעשיך הטובים באים מתוך לב נכון ולא ח"ו אחד בפה ואחד בלב, אלא בהשתוקקות גמורה מכל הלב למלאות רצון השי"ת, ובשכר זאת תזכה להשאיר אחרריך בן שימשיך בדרכך **בנך היוצא מחלצידך הוא יבנה הבית לשמי.**

ועל זה האריך שלמה בדבריו שנאמרו שם בהמשך הכתוב (פסוק ב), **ויקם ה' את דברו אשר דבר ואקום תחת דוד אבי ואשב על כסא ישראל כאשר דבר ה' ואבנה הבית לשם ה' אלקי ישראל וגו',** כוונתו בזה להדגיש כי אכן כל כוחו רק בזכות אביו, ועל ידי עבודתו שעבד בשלימות זכיתי לקום תחת דוד אבי, ולפי שכל כוונתו היתה לשם שמים לבנות בית לשמי זכיתי גם אני לקום במקומו לבנות הבית לשם ה' אלקי ישראל דייקא, ככוונה רצויה בלתי לה' לבדו.

עוד יבואר בדברי הכתוב על פי דברי האלשי"ך הקדוש בפסוק (מלכים א' יט, י) קנא קנאתי לה' אלקי צבאות, דצריך ביאור כפל אומרו קנא קנאתי וגם אריכות אומרו לה' אלקי צבאות, וביאר שאלוהו קנא שתי קנאות, הא' על שאין השם

שלם וזה לה', והב' כי כאשר ישראל עושים רצונו של מקום הוא ית"ש מייחד שמו עליהם ונקרא אלקי ישראל, ובאם ח"ו אין עושים רצונו נקרא אלקי צבאות עליונים, ועל זה קינא שה' נקרא אלקי צבאות ולא אלקי ישראל, עכ"ת ד"ק. וזה שאמר שלמה המלך ע"ה שעל ידי מלכותו ובניית המקדש זכה לתקן שני דברים אלו, וזה **ואבנה הבית לשם ה'** שיהא השם שלם, וגם שעל ידי זה יהא אלקי ישראל.

בשולחן הטהור יום ע"ק פרשת פקודי תש"ל

בתורה"ק (שמות לח, כא) אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד על פי משה וגו'. ברש"י, המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עוונותיהן של ישראל. ע"כ. יש לבאר למה לא נרמז גם המשכן שהקים משה במדבר.

נראה לבאר דאיתא (ראה סוטה ט. וראה מגלה עמוקות, פרשת ואתחנן, אופן כ; פרשת דרכים, דרך הקדוש, דרוש ח) שאלמלי היה משה רבינו נכנס לארץ ישראל ובונה את בית המקדש לא היו האויבים יכולים להחריבו, כי מעשי ידיו של משה רבינו ע"ה יש להם קיום נצחיי, ועל ידי שלא נכנס לארץ היה באפשרות שהקב"ה ישפוך חמתו על העצים והאבנים בחורבן בית המקדש ועל ידי זה ניצל כלל ישראל.

סיבת הדבר היא לגודל ענוותנותו, שהתורה העידה עליו (במדבר יב, ג) והאיש משה עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה, ומי שזוכה למדריגת ענוה באמת הרי הוא דבוק בהשי"ת בתמידיות כי אני את דכא (סוטה ה), וממילא לא יתכן כליה כמעשה ידיו מכיון שהוא דבוק בבוכ"ע שהוא חי וקים לעד.

ועד היכן הגיעה מדת ענוותנותו של משה רבינו ע"ה אנו למדים מדבר האמור בפרשה משכן העדות, וביארו בדעת זקנים לבעלי התוספות, שהיה עדות למשה, כי בשעה שחשדוהו שגנב שקלים ממלאכת המשכן אמר להם משה רוצה אני שיהא המשכן עדות, וחזרו ומנו ומצאו שהושמו בויון לעמודים וכו', ומיד נתן משה מ"ו שבחות להקב"ה וכו' עיי"ש, כלומר שמישה ברוב גדלו החזיק עצמו כאיש הגרוע מכל בית ישראל עד שראה עצמו כחשוד בעיניהם לשלוח יד ח"ו בנדבות בני ישראל, שבודאי יתלו הסרחון בו.

כעין מעשה שהיה עם הגאון מוה"ר אביש פרנקפורטער זצוק"ל, שאיש עשיר אחד חשד בו שגנב ממנו מקלו החשוב ועל כך רדף אחריו וביזה אותו בגידופים והכאות, ויהי כיום השבת נתכבד הגאון לדרוש בבית המדרש והתאסף קהל גדול לשמוע את הדרשה, ובתוך הכאים היה גם העשיר הנ"ל, שבהביטו אל

עבר פני החכם היושב ודורש והכיר בו שהוא זה אשר לפני כמה ימים חשדו כגנב, מיד נפל בהתעלפות. האנשים שהשיבו רוחו אליו ושמעו מפיו את צרתו, ניהמו אותו שהרב ידוע כגבר ענוותן ונוה לרצות ובודאי ימחול לו. בסיום הדרשה כשכל הקהל הכריזו בקול תשואות של תודה, נדחק גם הוא ביניהם על מנת ליפול לפני רגליו ולבקש מחילה וסליחה, אבל הגאון רבי אביש בראותו אותו צועד לקראתו לא עלתה על דעתו אחרת אלא ששוב בא אליו לתבוע ממנו את הגניבה, ובפני קהל ועדה התחיל להצמדק לפניו ברוב תומו שלא הוא גנב ממנו את המקל... וזה מבחיל לרעיון, דאחרי שדרש בגאונות ועמקות וכל הקהל השתוממו מגאונותו וקדושתו עדיין ראה עצמו כאיש שפל הנחשד כגנב.

ובכן יבואר הכתוב שהפשט והדרש עולים בקנה אחד. דלפי פשוטו של מקרא אלה פקודי המשכן שבאו לפקוד ולמנות בחשבון מדוקדק על כל מעשי המשכן, וענתה בו צדקתו של משה רבינו שבענוותנותו לא ראה פחיתות הכבוד בכך שהוא מתבקש ליתן חשבון, ולא עוד אלא שנתן ט"ז שבחות כשנתבררה צדקתו. ובזכות זה זכה שמעשה ידיו קיימים לעד, ולפיכך **המשכן משכן** רק לשני מקדשים שנהרבו אבל לא המשכן מעשה ידי משה, וכל כך למה שהרי **העדות** היינו דבשעה שחשדוהו רצה משה שהמשכן יהא עדות כנ"ל, והרי מזה אנו רואים שפלות רוחו ואשר על כן זכה שאין כליון למעשה ידיו.

לרגל השמחה במעון הקודש
ולרגל סיום מסכת גיטין ותחילת מסכת קידושין
של לומדי הדף היומי
להלן מה שדרוש דרש כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע
בסעודת התנאים של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א
י"ח אדר ב' תש"ל

**במהות הקניין שבקידושין
ובריין נתן הוא ואמרה היא**

בקידושין דף ד' ע"ב, ותנא מיייתי לה מהכא דתנאי כי יקה איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא וגו' אין קיחה אלא בכסף וכו', והלא דין הוא וכו'. ובני החתן נ"י עמד על זה שבדף ג' ע"ב כשאמר בכסף מנ"ל וכו' לא פריך הש"ס למ"ל קרא והלא דין הוא וכו'. עוד צ"ב מה שהביא הש"ס כל אריכות לשון הפסוק כי יקה וגו' והיה אם לא תמצא חן וגו'.

וְשֵׁם בְּדָף ג' ע"ב, בכסף מנלן ותו הא דתנן האב זכאי בבתו בקידושיה בכסף בשטר ובביאה מנלן דמיקניא בכסף וכסף דאבוה הוא עיי"ש, וצ"ל מה שחזר על הקושיא מנ"ל דמקניא בכסף שזה כבר הקשה בהתחלה בכסף מנ"ל. וכנראה שבנזיר ה' להגה"ק הרבי ר' שמעלקא זי"ע נתכוין לזה כמו"ש שאינו מובן עיי"ש בדבה"ק.

וּלְפִי דרכו של בני החתן נ"י נדפס בישראל סבא גליון נ"הו י"ל בסוגיא כאן, דבאמת מכי יקח איש אשה הו"א עד דמקדש והדר בעיל ועיין פנ"י ג' ע"ב בד"ה בכסף מנ"ל, אלא דתקשי א"כ נערה המאורסה בתולה היכי משכחת לה, וצ"ל דאפשר בשטר. אך הא כתיב וכתב לה, ובדף ה' ע"א בכתובה מתגרשת ואינה מתגרשת בכסף עיי"ש, ואם תאמר דקנין כסף בקידושין בעינן עד דמקדש והדר בעיל הרי זה לא שייך גבי גירושין, וכמו"ש התוס' שם בד"ה מה דלענין ביאה ליכא למימר וכו' עיי"ש, וא"כ מדאצטריך קרא למעוטי גירושין בכסף ע"כ דקנין כסף גומר בלא ביאה ועיין מקנה דף ה' ע"א בתוד"ה מה הו"י. ואם תאמר דכתב לא אתי ליה אלא למימר בכתובה מתגרשת ואינה מתקדשת בכתובה כמו"ש בש"ס שם, א"כ ליכא לאשכוחי נערה מאורסה רק בכסף דליכא קידושין בשטר. וא"כ ממ"נ מוכח דכסף וביאה קנינים נפרדים המה. ולזה היה הש"ס מוכרח להביא סיפא דקרא דכי יקח וגו' והיה אם לא תמצא חן וגו', דדייקא משום סיפא דכתיב וכתב ידענין דכי יקח היינו בכסף בלבד והו"ק.

*

וְשֵׁם בְּדָף ה' ע"ב, נתן הוא ואמרה היא ספיקא היא וחיישינן מדרבנן, ויש לבאר מה הספק.

וְהִנְרָאָה דהנה בפני יהושע דף ג' ע"ב בתוד"ה אימא לדידה, שנראה שהתוס' ס"ל דרב דיליף מאין כסף דריש נמי קיחה קיחה לעיקר קידושין עיי"ש. אבל ברש"י דף ד' ע"ב ובד"ה ותנא מייתי ליה מהכא כתב קידושי כסף דיליף להו רב יהודה לעיל מאין כסף נפקי ליה לתנא מקיחה דשדה עפרון עכ"ל, נראה דרב יהודה אמר רב לית ליה קיחה קיחה. ואפשר דרב יהודה אמר רב לית ליה כלל הך דקיחה קיחה, אבל התנא צריך גם אין כסף ויליף מתרווייהו. וכך נראה פשמות ריהמות הסוגיא, דכשאמר בכסף מנ"ל נראה שלא ידע כלל מקיחה קיחה, ועל זה קאמר רב יהודה אמר רב מאין כסף ומשמע דבהא גרידא סגי. ואח"כ קאמר ותנא דידן מייתי לה מהכא היינו גם מקיחה קיחה, וכדמסיק עלה הצריכותא דאצטריך נמי ויצאה חנם דכסף דאבוה הוי, ואצטריך קיחה קיחה לעיקר קנין כסף ושהוא צריך לתת, ואם נתנה היא אינה מקודשת כמבואר בסוגיא שם.

וּבְתוּס' שם בד"ה היכא דיהבה לדידיה כתבו, וצריך לומר דיהבה איהי לאו דוקא שהרי אביה מקבל הקידושין אלא רוצה לומר ואמרה עיי"ש. וא"כ מוכח דבנתן הוא ואמרה היא לא מהני מן התורה, שהרי לכן לא סגי בווצאה חנם

והוצרך קיחה למעט אמרה היא, אבל לרב דלא דריש קיחה קיחה רק ויצאה חנם אין לנו מיעוט לאמרה היא ועיי"ש בתורה כתב, ויש לומר דמקודשת בנתן הוא ואמרה היא.

ויש לומר דזה ספיקת הש"ס בנתן הוא ואמרה היא, שלא ידע להכריע בפלוגתא דתנא ורב יהודה אמר רב אם דרשינן גם קיחה קיחה וממעמינן מזה היכא דיהבה איהי דהיינו שאמרה היא, ולכך קאמר דהוי ספק קידושין ודו"ק. ושו"ר במקנה [בד"ה ספיקא] שכתב כעין זה אליבא דהפנ"י דתנא דברייתא לית ליה אין כסף וא"כ לא אייתרא קראי דקיחה ואיכא למימר דאמירה דידה נמי מהני עיי"ש.

ולדרבנן יש ליישב לשון הר"ף שלא כתב אלא והיישנן מדרבנן, ועיין בר"ן שם ושהוא סובר דמדינא פשיטא לן דלא הוו קידושי כיון דאמרה היא אלא שחכמים החמירו בדבר ועשאוה כספק, וי"ל דהר"ף פוסק כרב יהודה אמר רב דילף מויצאה חנם והך קיחה קיחה אסמכתא בעלמא הוא, וליכא דרש גמור למעט אמרה היא, ולזה הוה רק מדרבנן. אבל הש"ס [לפי גירסא דילן] מסופק בדבר אם קיי"ל כתנא או כרב יהודה אמר רב ולזה נקט ספיקא הוא ודו"ק.

וגם י"ל דאצטריך כי יקח לכדר"ש ודף ב' ע"ב שדרכו של איש לחזור על אשה וכו' מושל לאדם שאבדה לו אבידה מי חוזר על מי בעל אבידה מחזר על אבידתו. ואולי י"ל למ"ש רש"י שם אבידה אחת מצלעותיו, שזה למ"ד מן הצלע נבראת ולא למ"ד דו פרצופין נבראו, דנחלקו בזה רב ושמואל בברכות דף ס"א ע"א ובעירובין דף י"ח ע"א. ושם לא מסתיים מי אמר מן הצלע רק ח"א וח"א, ולפי סוגיין י"ל דרב סבר מן הצלע נבראת ומכר דכי יקח אתיא לכדר"ש, ולכן אין לו לימוד לקידושי כסף מקיחה קיחה וילף רק מאין כסף.

ולפי התוס' הנ"ל דרב ילף מתרוייהו, יש להפך ולומר דרב סבר דו פרצופין נבראו ואין האשה אבידתו של האיש ולא אתי כי יקח לכדר"ש, ולזה שפיר מוקי לה לגז"ש. ושמואל סבר מן הצלע נבראת וכי יקח אתי לכדר"ש, וליכא לפותא דכי יקח לקידושי כסף רק מאין כסף, וממילא ליכא מיעוטא לאמרה היא ולדידה הוה רק חיישינן מדרבנן ודו"ק.

*

כבר הארכתני ושו"ת דברי יציב אהע"ז סימן נ"ז ונ"ז בעיקר ענין הקנין של אשה לבעלה מזה מהותה, דאיוה קנין יש לבעל באשתו, ואפילו אם נאמר שהקנין על לאהר נישואין הלא מעשה ידיה לבעלה הוי רק מדרבנן.

וכעת נ"ל לפמ"ש בארעא דרבנן [מערכת אות כ' סימן של"ג] להסתפק אי כבוד אשה לבעלה הוא מן התורה, ושמשון הש"ס פ"ק דקידושין [ל"א ע"א] דקאמר אתה ואמך חייבין בכבודו משמע קצת דהוי דאורייתא. ובעפרא דארעא שם כתב דמהך דדרשו [שם ל' ע"ב] איש סיפק בידו לעשות וכו' מוכח דחיובה מן התורה, דאי

מדרבנן היאך תדחה מצות כיבוד אב ואם דאורייתא עיי"ש. ובעיני זוכר להחיד"א מערכת כ' אות י' כתב שנעלם מהם הרמב"ם פט"ו מאישות ה"כ שכתב, צוו חכמים וכו' שתהיה אשה מכבדת את בעלה ביותר מדאי וכו' הרי דכתב דהוי מדרבנן עיי"ש, ובשו"ת חיים שאל סימן כ"ז. ולא הבנתי הראיה מהרמב"ם, דנראה שהך צוו חכמים קאי רק על מ"ש ביותר מדאי ולא על עיקר חיוב הכבוד.

ולפענ"ד אפשר דשימוש אשה לבעלה בגוונא דמוזגת לו הכוס ומרחצת וכו' וכתובות ס"א ע"א, דברים שהיא עושה לצורכו ולכבודו, בזה חיובה מן התורה. ואף אם עיקר מעשה ידיה לבעלה מדרבנן מ"מ לשמשו י"ל דהוי מה"ת ודו"ק. וממילא שייך שפיר ענין קנין לגבי בעל באשתו, שקונה אותה לכבודו ולשמשו.

*

וי"ש לומר דזה תליא בילפותות הנ"ל, דלמאן דיליף כי יקח משדה עפרון שהוא קנין גמור ס"ל שגם בקידושין יש ענין קנין, שהרי קונה אותה לענין שעבוד אשה לבעלה, אבל למאן דיליף מאין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר כשיוצאת ממנו אין בזה גדר קנין [רק יציאה מרשות אביתו]. ובדף ד' ע"א והא לא דמיה האי יציאה להאי יציאה וכו', ומשני בהפרת נדרים מיהא נפקא לה מרשותיה עיי"ש, ומה זה לענין קנין אשה לבעלה, וע"כ שלדידיה באמת לא הוי קנין כשאר קניני בעלות, ומן התורה אין בזה גדר קנין כדבר הנקנה לשימוש רק ענין אישות דאסר לה אכו"ע כהקדש ודף כ' ע"ב ודו"ק.

ואולי שזה הכוונה ברש"י במשנה שכתב האשה נקנית לבעלה, היינו שהך נקנית אינו מגדר קנין שדה ועבד אלא קנין אישות ואיכור בזה שמייוחדת לבעלה ודו"ק.

ובמקנה הנ"ל כתב דאיכא למימר דאמירה דידה מהני כיון דילפינן קיחה קיחה ממכירת שדה והתם מוכר אומר שדי מכורה לך עיי"ש לדרכו. וי"ל דזה אי ילפינן קידושין משדה עפרון, אבל אם ילפינן מאין כסף אין ענינה כלל ממכירת שדה, שהרי אינה נמכרת לו לשימוש כשדה הנמכרת ללוקח להשתמשות, ורק גזה"כ שיש דין אישות כשנותן לה פרוטה ומקדשה[ן] ולמה יועיל אמרה היא.

ויבואר בזה מ"ש התוס' שם בדף ד' ע"ב בד"ה כתב, דאי לאו ג"ש הוה מוקמינן קרא דכי יקח איש אקידושין של ביאה אבל בקידושי כסף לא בעינן נתן הוא ואמר הוא וכו' עיי"ש, ותמה הפני יהושע דמהיכי תיתי לחלק בכך בין קידושי כסף לקידושי ביאה, ובפרט לשיטת התוס' דלענין אמירה קאי עיי"ש. ולפמ"ש א"ש דביבאה דהוה רק ענין אישות בעי דייקא אמר הוא, משא"כ בקידושי כסף דהוי קנין י"ל דמהני כמו אמירת המוכר, ולזה קמ"ל ג"ש דכי יקח דמירי בכסף ואפ"ה כי יקח ולא כי תקח דבעינן נתן הוא ואמר הוא ודו"ק.

יוצא לנו מזה [בהיפוך ממ"ש למעלה], דלמ"ד מאין כסף מן התורה לא מהני באמרה היא, ולמ"ד מכי יקה אפשר לומר דמהני מה"ת כמו במכירת שדה, ונאמר דהא דדרשינן כי יקה ולא כי תקח אינו דרש נמור ודו"ק.

ובכך י"ל עוד בדעת הר"ף, ד"ל שגם להתוס' הנ"ל דילפינן מתרווייהו מ"מ נחלקו מהיכן עיקר הלימוד, דלרב יהודה אמר רב דיליף מאין כסף היינו שמשם הוא עיקר הלימוד, ולדידה הוא רק גדר אישות ולא כקנין שדה ועבדות, ולזה לא מהני אמירה דידה, אבל לתנא דידן עיקר הלימוד מכי יקה וי"ל דהוי גדר קנין כשדה ואף אמירה שלה מועיל מה"ת, ורק היישינן מדרבנן ודו"ק.

*

בתוס' דף ג' ע"ב בד"ה ואימא ה"מ קטנה, וא"ת הא לקטנה לא אצטריך קרא דהשתא זבני מוזבין לה כסף קידושין מייבעיא דכה"ג אמרינן גבי מעשה ידיה בכתובות דף מ"ז ע"א עיי"ש ובתירוצם. ולכאורה אפשר לומר דלגבי מעשה ידיה שפיר שייך למילף ממכירתה דהוי של אביה, אבל לענין קבלת קידושין לא דמי כלל למכירתה כיון שהוא רק לאסרה לעלמא ואין בזה גדר קנין ומכירה.

וי"ש לומר דזה באמת סברת המקשה דהקידושין אינם של אביה ואף שמעשה ידיה לאביה, דשאני קידושין שאינם מוגדר קנין רק ענין של אישות ואיסור. אבל אי הוה אמרינן דבקידושין יש קנין ממש של שעבוד, וכדיליף קיחה קיחה משדה עפרון, שפיר יש בזה גדר מכירה כהא דכי ימכור איש את בתו לאמה ופשיטא דקידושיה לאביה.

ולזה קאמר הש"ס בכסף מנ"ל, היינו דלא ידע הדרשה דקיחה קיחה, והכפיל והדגיש מנלן דמיקניא בכסף היינו שנקנית בגדר קנין לבעלה, שאין לנו מקור לומר שיש בקידושין ענין קנין וממילא מקשה מנ"ל דכסף דאבוה הוא כיון דאינו גדר מכירה. ותליין אהדדי הני תרי קושיות, בכסף מנ"ל ותו הא דתנן האב זכאי וכו' ודו"ק.

ובזה א"ש דלא פריך כאן והלא דין הוא ומה אמה העבריה וכו', דכיון דכסף קידושין רק איסור בעלמא ואינו קנין מה שייך למילף קידושין מאמה העבריה שנקנית לעבדות ומה ענין זה לזה, וכעין מ"ש הפני יהושע ודף ג' ע"א בתוד"ה ואשה לגבי חזקה. ולזה על רב יהודה אמר רב דיליף מאין כסף, שלפ"ז בקידושין יש רק גדר איסור וכנ"ל, ליכא למיפרך והלא דין הוא ומה אמה העבריה וכו', דלא שייכי אהדדי שזה קנין עבדות ושעבוד וזה רק איסור, ורק על תנא דמיייתי ליה מכי יקה שלפ"ז ענינו כקנין שדה לשימוש ועבדות שפיר מקשה והלא דין הוא ומה אמה העבריה וכו' ודו"ק בס"ד.

*

בדרך זה יש לתרין קושיית הריטב"א ושאר ראשונים בריש מכולתין, בהא דפריך מ"ש הכא דתני האשה נקנית ומ"ש התם דתני האיש מקדש וכו'

וניתני הכא האישי קונה וכו', דלמה לא דייק מעיקרא האי קושיא על לישנא דהאשה וכסדרא דמתני' ואח"כ נידוק נקנית ומקדש עיי"ש. ואפשר דמעיקרא הוה ניהא ליה דנקט האשה לדיוקא דאף שהיא אשה ואין מהות קנינה כקנין שדה ועבד אפילו הכי נקנית, דשייך בה גדר קנין עכ"פ מדרבנן לבעלה. אך לבתר דמשני דכסף יליף קיחה ומעיקרא תני לישנא דאורייתא וכו', וא"כ הוי גדר קנין מן התורה כקנין שדה דיליף משם, או נתעורר הקושיא וליתני הכא האישי קונה ודו"ק.

*

בדרכינו יש לומר המשך וקישור סוף מסכת גיטין לתהלת מסכת קידושין. דבמשנה בסוף גיטין, ב"ש אומרים לא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה וכו', וב"ה אומרים אפילו הקדיחה תבשילו וכו', וי"ל דהיינו מחמת שהיא מחוייבת לשמשו ולכבדו, וכנ"ל שזה מה"ת, ולכך כשהקדיחה ועברה על זה אמרה תורה שיכול לגרשה.

ובזה י"ל דעת ר"ע שם דקאמר אפילו מצא אחרת נאה הימנה ועיי"ש בתוד"ה ב"ש, דלב"ה אמרינן או ערוה או דבר כמבואר בנמו' שם ומוקמי דבר להקדיחה תבשילו דוקא ומשום כבודו, ור"ע סבר דכבוד אשה לבעלה מדרבנן וא"כ מה"ת מאי נפק"מ אם הקדיחה תבשילו או מצא אחרת נאה הימנה ודו"ק, ונע"ע שו"ת דברי יציב אהע"ז סימן מ"ח.

ולדעת ב"ה דחייבת לשמשו מה"ת שפיר שייך גדר קנין באשה לשימוש וכנ"ל, ולזה פתח ותנא האשה נקנית, ושפיר גמר קיחה קיחה משדה עפרון כיון דגם באשה שייך קנין כבשדה ודו"ק.

ובזה י"ל עוד בהא דתנא דמיייתי מכי יקה הביא גם סיפא דקרא והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה וגו', שלב"ה היינו אפילו הקדיחה תבשילו וע"כ דמשועבדת לו מה"ת לכבדו ולשמשו, ושפיר יליף כי יקה מנתתי כסף השדה קח ממני דכקנין שדה הוי ודו"ק.

*

ידוע קושיית העולם במ"ש הש"ם ודף ב' ע"ב אי תנא קונה הוי"א אפילו בעל כרחא, דא"כ דמהני בע"כ תקשי מנינא דרישא למעוטי מאי. דאין לומר למעוטי חליפין, לשיטת רש"י בדף ג' דהא דלא מהני משום דבפחות משה פרוטה לא מקניא נפשה דגנאי הוא לה, ואם קונה בע"כ מאי איכפת לן בנגנאי דילה. וגם אין לומר למעוטי חופה, דהטעם דאינה קונה מבואר לקמן בדף ה' ע"ב דפריך על צד השוה דרב הונא מה להצד השוה שבהן שכן ישנן בע"כ, ולפי הסברא דאשה נקנית בע"כ הא גם בחופה מהני בע"כ ושפיר ילפינן לה במה הצד. וא"כ מהא דתנא תני שלש למעוטי חופה או חליפין ידענא דמדעתה אין בע"כ לא, ואיך יהא הוי"א דהאישי קונה אפילו בע"כ, ועיין באור חדש ושאר מפרשים.

ולפענ"ד י"ל לדרכנו, דהנה בדרך ג' בתוד"ה ואשה הקשו על רש"י, כיון דס"ד השתא למגמר קניני אשה מקניני שדה א"כ אשה נמי תקני בחוקה כמו שדה, ובפני יהושע שם עורר דלא שייך חוקה דעבדות באשה עיי"ש. ולכאורה היה אפשר למילף ביאה באשה משדה, דכמו שקונה שדה בחוקה דנעל גדר ופרץ שזה השימוש שלה ה"נ אשה נקנית בביאה שזה תכליתה. והיה אפשר לפרש דזה כוונת התוס' בקושייתם דאשה תקני בחוקה רצ"ל בביאה שזו חוקה באשה כמו נעל וגדר בשדה, וכעין קושיית הועוד שם על הא דבעי בגמרא שטר מנ"ל וליגמר משדה, הקשו כאן על קנין ביאה דקרא ל"ל נילף מקנין חוקה דשדה ודו"ק. ואולי שהפנ"י לא ניהא ליה בכך כיון שהתוס' שינו בכאן הלשון ולא נקמו ליגמר ביאה ודו"ק.

ובירושלמי ריש קידושין ודף א' ע"ב, א"ר יודן ק"ו לבת חורין שתקנה בחוקה ודין הוא מה אם שפחה כנענית שאינה נקנית בביאה נקנית בחוקה זו שהיא נקנית בביאה אינו דין שתקנה בחוקה, ת"ל ובעלה בביאה היא נקנית ואינה נקנית בחוקה עיי"ש, ועוררתי כבר וראה שו"ת דברי יציב אהע"ז סימן נ"ז בהא דגמ' דידן בדרך מ' ע"ב פליג על הירושלמי ולא אצטריכא ליה קרא למעוטי חוקה באשה. ולהנ"ל י"ל דהירושלמי סובר דביאה ילפינן משדה עפרון ומגדר קנין חוקה, ואייתר קרא דובעלה, ולמעוטא אתי דרק ביאה קונה ולא שאר חוקה דהשתמשות כשפחה כנענית.

וביותר י"ל דמהא גופא דאצטריך ובעלה לקידושי ביאה ממילא ידעינן למעט שאר חזקות, דאי מהני באשה קנין חוקה לא אצטריך ובעלה לקידושי ביאה דמתורת חזקה מהני, וע"כ שרק חזקה דביאה קונה ולא שאר חזקות ודו"ק.

אך לכאורה הרי לא שייך שאר חזקות באשה וכמ"ש הפנ"י. ואולם להנ"ל דכבוד אשה לבעלה והחויב לשמשו הוי מה"ת, שפיר שייך גבה נמי חזקה ככה"ג. כמו עבד ושפחה. וי"ל דהירושלמי הכי ס"ל דזה מה"ת, ולכך בעי קרא למעט שאר חזקות דרק ביאה קונה ולא חזקה דהשתמשות. וש"ס דילן סובר דכבוד אשה לבעלה רק מדרכנו ולא שייך למעוטי שאר חזקות, וע"כ קרא דובעלה אתי רק לרבות שביאה קונה בה ודו"ק.

ולדרך זה היה אפשר לומר דמניינא דרישא אתי למעוטי חזקה, דהו"א דשייך חזקה דעבדות באשה כיון דנקנית לו לשמשו, אומיושב קושיית העולם הנ"ל].

ויש להוסיף נופך, דהנה יסוד הדברים דשייך באשה קנין לתשמישו הוא מהא דילפינן קיחה קיחה משדה עפרון, ויש בה גדר קנין כשדה וכנ"ל. ובדברי ר"ש וקידושין ב' ע"ב מופני מה אמרה תורה כי יקח ולא כי תלקח וכו', ובתו"י פי' דמשמע בע"כ ולא כתיב כי תלקח דמשמע מדעתה עכ"ל, ואני כבר כתבתי בזה וראה שפע חיים נישואין סימן י"ח אות ו' לפענ"ד דלכאורה לשון תלקח משמע יותר

בע"כ וכמו ואסתר ב' ט"ז ותלקח אסתר ואילו כי יקה יותר משמע מדעת כמו כל יקחה. ואם נאמר כן יש לפלפל ולומר דאצטריך כי יקה להורות שרק מדעתה ולא בע"כ, ולפ"ז לא אתיא הך קרא לקידושי כסף וילפינן לה מאין כסף, וא"כ ליכא גדר קנין להשתמשות בקידושי אשה וממילא לא בעי למעוטי חזקה דלא שייך כלל באשה וכנ"ל.

ומעתה יבואר כמין חומר, דאליבא דאמת לא אמרינן מניינא דרישא למעוטי חזקה דפשיטא דלא מהני חזקה באשה דלא שייך, וע"כ דאתי למעוטי חליפין או חופה. אבל אי תנא קונה והו"א דמהני בע"כ א"כ לא אתי קרא דכי יקה לומר דבעינן דעתה אלא למילף קידושי כסף משדה עפרון, וא"כ בקידושי אשה יש גדר קנין כבשדה והיינו שקונה אותה לשמשו, ושוב יש מקום לומר דמהני בה חזקה לשימוש, ושפיר אמרינן דמנינא דרישא למעוטי חזקה ודו"ק.

תוכן הענינים לד"ק בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת פקודי תשל"ג:

- ישנם בני אדם שמכירים בחטאים ועושים תשובה, והם טובים ומעולים מאותם שחוטאים ואינם מכירים בכך וסבורים שהם צדיקים ועובדי ה'.
- כח הצדיקים תלמידי הבעש"ט הק' להכיר על אדם אם הוא עובד את ה' באמת או שהוא צבוע ח"ו.
- מי שעובד את ה' באמת אין חילוק אצלו בין שבת ויו"ט לחול ובין תפילה לתפילה, ותמיד הוא מתלהב בעבודתו את בוראו.
- טענתו של המן הרשע שקטרג על בני ישראל שגם כשמקיימים מצוות אינם מכוונים לעשות רצון ה'.
- זכר לזה תקנו לבסומי בפוריא, כי האדם מפשפש במעשיו לידע אם הוא כמרדכי או ח"ו כהמן.
- הקב"ה המליץ על בני ישראל שבודאי אין מעשיהם מכווערים כמעשי הגויים.
- הלומד תורה בקדושה יכול לקיים מצוות לשם ה' באמת כיון שזוכה לדביקות בה'.
- יעקב אבינו היה מסתפק במועט ויושב אוהל להיפך מעשו הרשע שהיה איש שדה כיון שחיפש למלא תאוותיו.
- כן הוא דרך הרבה בני אדם שבנפשם יביאו לחמם ומוסרים נפשם בכדי להרבות הונם ורכושם.
- תאות בצע כסף הוא כעין עבודה זרה, וכמו הנשים בימי ירמיהו שעבדו למלכת השמים מחמת שסברו שהם משפיעים להם פרנסה ושפע.
- בימי אחשורוש ראו בני ישראל את הרעה שהכסף גורם לאדם ולכן השליכו אלילי כספם וקיימו וקבלו את התורה.
- רק כשעוזבים תאות הממון אפשר לעשות תשובה, ולכן פורים הוא זמן תשובה, ובכח זה אפשר לבוא ליום הכיפורים בלי שום חטא שבין אדם לחברו.
- בני ישראל בצאתם ממצרים היו להוטים אחר ממון, ולכן חשדו במשה שנטול ממון נדבת המשכן ומטעם זה מנה משה את כל הנדבות.
- לאחור חטא העגל ראו בני ישראל את הרעה שעולל להם תאות הממון ולכן עזבו תאוה זו והביאו כולם את כל אשר להם לנדבת המשכן.

תוכן הענינים לד"ק בשוה"ט ליל ש"ק פרשת פקודי תש"ל:

- העובד ה' באמת זוכה להשאיר בעולם בנים ההולכים בדרכו, וזה עיקר שכרו.
- המצוות שעושים הוא רק בכח זכות אבות הקדושים, וביאור הכתוב (דברים ז, יב) והיה עקב תשמעון וגו'.
- בבניית המקדש תיקן שלמה שיהא השם שלם וגם שיהא שמו יתברך נקרא על בני ישראל.

תוכן הענינים לד"ק בשוה"ט יום ש"ק פרשת פקודי תש"ל:

- מעשה ידיו של משה אינן נחרבים, וזאת בגלל מדת ענוותנותו.
- בגודל ענוותנותו ראה עצמו כחשוד על גניבת תרומת המשכן. ומעשה מהרה"ק מזה"ר אביש פרנקפורטער זצ"ל.

תוכן הענינים לדרוש בסעודת התנאים של כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א:

- בלשון הגמרא בקידושין דף ד' ע"ב ותנא מייתי ליה מהבא וכו' והיה כי לא תמצא חן וכו', מבאר בדרך פלפול שהוצרך להביא גם סיפא דקרא כדי לשלול ההו"א דבעינן עד דמקדש והדר בעיל.
- לבאר מקור הספק בנתן הוא ואמרה היא.
- במחלוקת רש"י ותוס' אם רב יהודה דיליף מאין כסף לית ליה דרשה דקייחה קייחה, ולתלות בהני ילפותות הדין דאמרה היא.
- בלשון הרי"ף לגבי נתן הוא ואמרה היא וחיישינן מדרבנן.
- במ"ש ב"דף ב' ע"ב כי יקח לכדר"ש, ובמחלוקת רב ושמואל בברכות ס"א ע"א אם מן הצלע, ושלכן לית ליה לרב ילפותא דקייחה קייחה.
- במהות הקנין של בעל באשתו.
- חיוב כבוד בעלה אם הוי מה"ת, ולגבי חיוב שימוש במזיגת הכוס וכו'.
- לתלות בהילפותות הנ"ל אם בקידושין יש גדר קנין.
- בלשון רש"י האשה נקנית לבעלה.
- לתלות בזה אם מהני אמירה דידה, וישוב קושיית הפנ"י על מ"ש התוס' לחלק בזה בין קידושי כסף לביאה.
- עוד ביישוב דברי הרי"ף שכתב דחיישינן מדרבנן.
- ב"דף ג' ע"ב בתור"ה ואימא אם שייך למילף קידושין ממכירה תליא אם בקידושין יש קנין.
- בלשון הש"ס שם בכסף מנ"ל וכו', ובהא דלא קאמר שם והלא דין הוא וכו'.
- בדקדוק הראשונים בריש מכלתין דפריך מקודם על לשון נקנית ואח"כ על לשון האשה.
- בדעת ב"ה סוף מס' גיטין דאפילו בהקדיחה תבשילו דהיינו משום שמחוייבת מה"ת לשמשו ולכבודו ובדעת ר"ע שם, והמשך סוף גיטין לתחלת קידושין.
- בקושיית התוס' ב"דף ג' ע"א דאשה תקני בחוקה, מבאר שכוונתם על קנין ביאה.
- במחלוקת ירושלמי ובבלי אם ובעלה אתי לביאה או למעט חוקה, ואם שייך קנין חוקה דעבדות לגבי אשה תליא אם חייבת בכבוד בעלה ושימוש מה"ת.
- בקושיית העולם היאך יש הו"א דקונה בע"כ א"כ מנינא דרישא למעוטי מאי, מבאר בדרך פלפול שאז היה שייך לומר דמנינא למעוטי חוקה.

לקיים רצון צדיק!

המעוניינים לתרום להדפסת גליונות הד"ת לכבוד השמחה במעונם
או להנציח קרובים – נא יפנו מבעוד מועד בטלפון: 052-7140042

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

הר"ר אברהם יהושע העשיל ברנט הי"ו

בני ברק

בן הרה"ח ר' אהרן הי"ו, וחתן הרה"ח ר' משה מאיר ויינברגר הי"ו

לזכות בנו צבי שיחי שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר מאיר לצטר הי"ו

קרית צאנו, נתניה

בן הרה"ח ר' ישראל הי"ו, וחתן הרה"ח ר' יוסף כהן ז"ל

לזכות בנו נתנאל צבי שיחי שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר משה אליעזר שמעון הי"ו

קרית צאנו, נתניה

בן הרה"ח ר' בר יוחאי הי"ו, וחתן הרה"ח ר' יעקב כ"ץ ז"ל

לזכות בנו מיכאל יעקב שיחי שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר יקותיאל יהודה ווידער הי"ו

בני ברק

בן הרה"ג ר' משה מרדכי שליט"א, וחתן הרה"ג ר' שלמה יצחק שטרן שליט"א

לזכות בתו תחי שנולדה במזל טוב

יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

נכתב ונחתם בטבעת המלך

"... ועיקר שבעקרים לטובת נשמת, שאם יודעין ממני איזה חידוש

אמת בתוה"ק, לפרסמה בשמי וללמדם בישראל ..."

מתוך צוואת הקודש של כ"ק מרן ארמו"ר זי"ע

ברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת

הרימו תרומותיכם בעין יפה וברוח נדיבה במגבית ימי הפורים הבעל"ט

למען הפצת מעיינות הקודש חוצה מדי שבת בשבתו ומועד במועדו

תרומות ניתן לשלוח ל"אגוד חסידי צאנו" ת.ד. 5032 קרית צאנו נתניה

לתרומות בכרטיס אשראי, לפנות לטלפון 052-7140042

יעמוד על הברכה מעלת כבוד
הגה"צ מוה"ר יוסף משה דוב הלברשטאם שליט"א
ראש הישיבות

בנו יקירו של כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א
שהרים תרומתו הנכבדה קודש להדפסת הגליון
לזכות בנו החתן המופלא ומופלא בתויר"ש
מורינו מאיר נתן נטע שליט"א
לרגל שמחת נישואיו במזל טוב ובשעטומ"צ
יה"ר שיעלה זיווגם יפ"ה ולבנין עדי עד לתפארת בית אבוה"ק, וזכות אבות
ילווח אותם להתברך בשפ"ע חיים וברכה עד עולם

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להדפסת הגליון

הרב מרדכי שפירא שליט"א

קרית צאנו, נתניה

בן הרה"ג ר' שמואל אריה שליט"א, וחתן הרה"ג ר' יצחק אייזיק לוי שליט"א
לזכות בתו תחי' לרגל שמחת אירוסיה במזל טוב
עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח שמחה בונם פישמן שיחי' מבחירי ישיבת טשעבין
בן הרה"ג ר' נחמן זנוויל פישמן שליט"א
יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ג ר' שלמה זלמן דוב למברגר שליט"א

קרית צאנו, נתניה

בן הגה"צ רבי יוסף אשר אנשיל למברגר שליט"א
וחתן הגה"צ רבי ישכר שלמה הלברשטאם שליט"א
לזכות בנו שיחי' שנוולד במזל טוב
יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

אחד מאנ"ש הי"י

לרגל השמחה במעונו במזל טוב

יזכה שאך ששון ושמחה ישרו במעונו וירווח רוב נחת ואושר מכל יו"ה

אגוד חסידי צאנו בארץ הקודש
מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

רח' רבי עקיבא 8 * ת"ד 5032 * טלפקס 09*8820355 * קרית צאנו נתניה